

er/api/core/bitstreams/fbc7eb0b-04be-4492-b892-87359f39b894/content

Tarasovskyi Yu. Ukraina skorotyla eksport ahroproduksii u 2025 rotsi na \$2 mlrd, chastka YeS vpala nyzhche 50% – UKAB [Ukraine reduced agricultural exports in 2025 by \$2 billion, the EU share fell below 50% – UCAB]. *Forbes Ukraine*. <https://forbes.ua/news/ukraina-skorotila-eksport-agroproduksii-u-2025-rotsi-na-2-mlrd-chastka-es-vpala-nizhche-50-ukab-06012026-35319>

Tkachuk V. V. & Lysak V. Yu. (2025). Derzhavne rehulivannia ahropromyslovym sektorom ekonomiky na rehionalnomu rivni [State regulation of the agro-industrial sector of the economy at the regional level]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 80.

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-161>

Tokar K. S. (2024). Otsinka konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv Vinnytskoho rehionu v umovakh staloho rozvytku [Assessment of the competitiveness of agricultural enterprises of the Vinnytsia region in the conditions of sustainable development]. *Ekonomichnyi prostir*, 189, 75–80.

<https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>

UCAB. (2025). Outlook for Ukrainian Agricultural Market with Results for 2024. UCAB. <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2025/01/31/ukrainian-agricultural-market-outlook>

Ukrainian Agribusiness Club. (2024). Grow in Ukraine Catalogue. *Ukrainian Agribusiness Club*. <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/documenten/2024/09/12/grow-in-ukraine---agricultural-export-portfolio>

Zabedyuk M. (2020). Diversification strategy as a way to increase efficiency of an enterprise. *Ekonomichnyi forum*, 2, 87–92. [https://e-forum.com.ua/web/uploads/pdf/Economic_Forum_Vol_10_No_2%20\(1\)-87-92.pdf](https://e-forum.com.ua/web/uploads/pdf/Economic_Forum_Vol_10_No_2%20(1)-87-92.pdf)

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувались.

Стаття надійшла до редакції / Received: 01.06.2026

Статтю прийнято до публікації / Accepted: 14.06.2026

Оприлюднено / Published: 30.07.2026

УДК 338.439:631.11

JEL: D41; L66; O13; Q13

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-6-365-375>

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

©2026 ГАРБАЖІЙ К. С.

УДК 338.439:631.11

JEL: D41; L66; O13; Q13

Гарбажій К. С. Передумови формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери

Статтю присвячено вивченню теоретичного базису формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери в умовах сучасних трансформацій національної економіки, глобалізації продовольчих ринків та посилення міжнародної конкуренції. Актуальність тематики дослідження зумовлена необхідністю забезпечення стійких конкурентних переваг вітчизняної агропродовольчої продукції в умовах євроінтеграційних процесів, цифровізації аграрного виробництва, підвищення вимог до якості та безпечності продукції, а також зростання ролі аграрного сектора в забезпеченні продовольчої безпеки держави та розвитку експортного потенціалу України. Дослідження має на меті поглибити теоретичні засади щодо формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери в сучасних умовах розвитку національної економіки. Для досягнення поставленої мети в статті вивчено специфічні особливості функціонування аграрного виробництва, що визначають умови формування конкурентних переваг агропродовольчої продукції. Проаналізовано характерні риси аграрного сектора, зокрема комплексність використання ресурсного потенціалу, сезонність виробництва, залежність результатів господарювання від природно-кліматичних чинників, особливості техніко-технологічного забезпечення, соціальну значущість сільського господарства та його роль у розвитку сільських територій. Досліджено наявні підходи до трактування сутності агропродовольчої сфери як багаторівневої соціально-економічної системи. Обґрунтовано, що конкурентоспроможність агропродовольчої продукції формується в межах усього ланцюга створення доданої вартості та визначається ефективністю взаємодії виробничих, технологічних, інноваційних, логістичних, організаційних та інституційних складових. Виявлено, що в сучасних умовах конкурентоспроможність агропродовольчої продукції дедалі більше залежить не лише від виробничих характеристик підприємств, а й від рівня інтеграції всіх учасників агропродовольчого ланцюга, здатності швидко адаптуватися до змін ринкового середовища, впроваджувати інноваційні технології та забезпечувати відповідність продукції вимогам внутрішніх і зовнішніх ринків. Систематизовано ключові чинники, що впливають на формування конкурентних переваг продукції агропродовольчої сфери, серед яких виокремлено рівень ресурсного забезпечення, технологічний розвиток виробництва, інноваційну активність, цифровізацію бізнес-процесів, розвиток коопераційних зв'язків, ефективність логістичної інфраструктури, якість і безпечність продукції, екологічну орієнтацію виробництва та відповідність міжнародним стандартам.

Ключові слова: агропродовольчий сектор; конкурентоспроможність; конкурентоспроможність аграрної продукції; аграрний сектор; конкурентні переваги; інноваційний розвиток; цифровізація.

Рис.: 2. **Бібл.:** 17.

Гарбазій Катерина Станіславівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, докторант кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом, Одеський національний технологічний університет (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)
E-mail: garbaziyykat@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3059-3623>

UDC 338.439:631.11
JEL: D41; L66; O13; Q13

Harbaziyy K. S. Prerequisites For the Formation of the Competitiveness of Agri-Food Products

The article is dedicated to studying the theoretical basis for forming the competitiveness of agri-food products in the context of modern transformations of the national economy, globalization of food markets, and increasing international competition. The relevance of this research topic is driven by the need to ensure sustainable competitive advantages for domestic agri-food products amidst European integration processes, digitalization of agrarian production, stricter quality and safety requirements, as well as the growing role of the agrarian sector in ensuring the country's food security and developing Ukraine's export potential. The study aims to deepen the theoretical foundations regarding the formation of competitiveness of agri-food products in the current conditions of national economic development. To achieve this goal, the article examines the specific characteristics of agrarian production that determine the conditions for forming competitive advantages of agri-food products. The characteristics of the agrarian sector were analyzed, particularly the complex use of resource potential, seasonal nature of production, dependence of farm results on natural and climatic factors, features of technical and technological support, the social importance of agriculture, and its role in the development of rural areas. Existing approaches to understanding the essence of the agri-food sphere as a multi-level socioeconomic system were examined. It was substantiated that the competitiveness of agri-food products is formed throughout the entire value-added chain and is determined by the efficiency of interaction among production, technological, innovation, logistics, organizational, and institutional components. It has been found that nowadays, the competitiveness of agri-food products increasingly depends not only on the production characteristics of enterprises but also on the level of integration of all participants in the agri-food chain, the ability to quickly adapt to changes in the market environment, implement innovative technologies, and ensure that products meet the requirements of both domestic and international markets. The key factors affecting the formation of competitive advantages in agri-food products have been systematized, highlighting the level of resource availability, technological development of production, innovation activity, digitalization of business processes, development of cooperative connections, efficiency of logistics infrastructure, quality and safety of products, ecological orientation of production, and compliance with international standards.

Keywords: agri-food sector; competitiveness; competitiveness of agrarian products; agrarian sector; competitive advantages; innovative development; digitalization.

Fig.: 2. **Bibl.:** 17.

Harbaziyy Kateryna S. – PhD (Agriculture), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree of the Department of Trade Entrepreneurship, Commodity Science and Business Management, Odesa National University of Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: garbaziyykat@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3059-3623>

Розвиток агропродовольчої сфери України наразі відбувається в умовах суттєвого ускладнення зовнішнього та внутрішнього економічного середовища, що супроводжується посиленням глобальної конкуренції, трансформацією міжнародних продовольчих ринків, цифровізацією виробничих процесів, зміною вимог споживачів до якості та безпечності продукції, а також необхідністю забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва. За таких умов конкурентоспроможність агропродовольчої продукції набуває стратегічно важливого значення, оскільки саме вона визначає можливості аграрних підприємств ефективно функціонувати в умовах відкритої економіки, розширювати присутність на внутрішньому та зовнішньому ринках, формувати додану вартість і забезпечувати довгострокову економічну стійкість.

Унікальні особливості функціонування аграрного виробництва зумовляють специфічний характер формування конкурентних переваг. Залежність виробничих результатів від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва, тривалий виробничий цикл, необхідність раціонального використання земельних ресурсів, високий рівень капіта-

ломісткості та зростаючі вимоги до екологічності виробництва формують комплекс факторів, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність агропродовольчої продукції. Водночас сучасний розвиток агропродовольчої сфери дедалі більше визначається ефективністю інтеграції виробництва, переробки, логістики, маркетингу та цифрових технологій у єдиний ланцюг створення вартості.

Попри значний науковий доробок щодо дослідження конкурентоспроможності аграрного виробництва, в літературі відсутній єдиний підхід до визначення системи чинників, що формують конкурентні переваги саме агропродовольчої продукції в сучасних умовах. Переважна більшість досліджень зосереджується або на конкурентоспроможності підприємств, або на окремих характеристиках продукції, тоді як недостатньо уваги приділяється комплексному розгляду агропродовольчої сфери як інтегрованої соціально-економічної системи, у межах якої конкурентні переваги формуються під впливом виробничих, технологічних, інноваційних, логістичних, інституційних і ринкових чинників. Вагомості зазначена

проблематика набуває в умовах євроінтеграційних процесів України, адаптації аграрного сектора до міжнародних стандартів якості та безпечності продукції, розвитку цифрового сільського господарства та переходу до моделей сталого розвитку. За таких умов виникає об'єктивна потреба в поглибленні теоретичних засад щодо формування передумов конкурентоспроможності агропродовольчої продукції, систематизації чинників її забезпечення та визначенні особливостей формування стійких конкурентних переваг у межах сучасної агропродовольчої сфери. Саме вищевикладені тези зумовлюють актуальність дослідження цієї тематики та її практичну значущість для розвитку аграрної економіки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У літературі питання формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери досліджується в декількох взаємопов'язаних напрямках, які розглядають особливості функціонування аграрного сектора, теоретичні засади конкурентоспроможності, механізми забезпечення конкурентних переваг аграрних підприємств і чинники підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Вагомий внесок у дослідження особливостей функціонування аграрного сектора та визначення його ролі в соціально-економічному розвитку держави зробили М. В. Поленкова [1], В. Борейко [2], Н. Гвоздей [3], Б. Ю. Кишакевич, Я. І. Котик [4]. У своїх працях дослідники обґрунтовували специфіку аграрного виробництва, розкривали особливості використання земельних ресурсів, оцінювали економічну ефективність функціонування аграрного сектора та вплив міжнародної економічної інтеграції на розвиток аграрного комплексу України.

Значна кількість наукових праць присвячена розвитку теоретичних положень щодо сутності категорії «конкурентоспроможність підприємства». Дослідники Ю. Г. Бочарова, А. В. Бадіца [5] провели ґрунтовний контент-аналіз наявних підходів до розуміння поняття конкурентоспроможності підприємства та систематизували основні напрями її еволюції. Вчений Д. А. Панасенко [6] розкрив сутнісні та функціональні характеристики конкурентоспроможності підприємства, тоді як В. В. Войтецький [7] обґрунтував багатокомпонентний характер цієї економічної категорії та визначив необхідність комплексного врахування внутрішніх і зовнішніх чинників її формування. Дослідниця Ю. М. Котельникова [8] довела, що сучасний рівень конкурентоспроможності підприємств дедалі більше визначається рівнем цифрової трансформації бізнес-

процесів, інноваційністю та здатністю до адаптації в умовах цифрової економіки.

Серед дослідників, які присвятили свої праці вивченню питань забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств, відзначимо внесок І. О. Баневої [9], яка обґрунтувала визначальну роль внутрішнього ресурсного потенціалу у формуванні конкурентних переваг підприємств аграрної сфери. Дослідники М. О. Багорка, В. В. Кузовенко [10] визначили конкурентоспроможність аграрних підприємств як фундамент їх адаптації до сучасних умов розвитку агробізнесу. Вчений О. Копистко [11] розкрив економічну сутність конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, У праці Н. І. Патики [12] визначено систему чинників, що забезпечують конкурентоспроможність сільського господарства України. Вчені М. Й. Малікта О. А. Нужна [13] запропонували методологічні підходи до оцінювання конкурентоспроможності аграрних підприємств і механізми її забезпечення. Водночас Л. В. Прокопець [14] і Ю. В. Сусіденко [15] обґрунтували роль ефективного використання ресурсного потенціалу, інноваційного розвитку, сучасних методів менеджменту та фінансово-економічних інструментів у формуванні довгострокових конкурентних переваг аграрного бізнесу.

Питання конкурентоспроможності безпосередньо агропродовольчої продукції знайшли своє відображення у працях І. В. Бурачека, О. О. Біленчук [16] та Н. М. Попадинця [17]. Зазначені автори дослідили сутність конкурентоспроможності продукції, узагальнили методичні підходи до її оцінювання, визначили основні критерії конкурентних переваг та обґрунтували необхідність орієнтації товаровиробників на міжнародні стандарти якості, безпечності продукції, інноваційності виробництва та відповідності сучасним вимогам внутрішнього та зовнішнього ринків.

Дослідження вищезазначених наукових праць показало, що, незважаючи на значний доробок учених у дослідженні конкурентоспроможності аграрних підприємств і продукції, питання передумов формування конкурентоспроможності саме продукції агропродовольчої сфери як результату функціонування інтегрованого ланцюга створення доданої вартості недостатньо комплексно висвітлено. Потребують подальшого наукового обґрунтування взаємозв'язок між специфікою аграрного виробництва, ресурсним потенціалом, інноваційно-технологічним розвитком, цифровізацією, логістичною інфраструктурою, екологічними вимогами та їх комплексним впливом на формування конкурентних переваг агропродовольчої продукції. Саме це визначає доцільність подальших

досліджень у зазначеному напрямі та зумовлює актуальність поглиблення теоретичних засад формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад формування конкурентоспроможності продукції агропродовольчої сфери в сучасних умовах розвитку національної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аграрний сектор України за сучасних умов виступає не лише базовою сферою виробництва продовольства, а й одним із ключових чинників підтримання макроекономічної рівноваги, забезпечення зайнятості населення та зміцнення економічного суверенітету держави. Високий рівень експортної орієнтації аграрного виробництва сприяє інтеграції України у світовий продовольчий ринок і зміцненню її конкурентних позицій у міжнародному економічному середовищі. Сільське господарство є невід'ємною складовою комплексного розвитку сільських територій, оскільки забезпечує реалізацію трудового потенціалу населення, формує ресурсну основу функціонування територіальних громад і визначає напрями соціально-економічних трансформацій у сільській місцевості [1; 2].

Ефективність функціонування аграрного сектора значною мірою визначається специфікою сільськогосподарського виробництва, яке характеризується низкою особливостей, що безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності аграрних підприємств і агропродовольчої продукції загалом. Основними особливостями аграрного виробництва є [1–4]:

- ✦ *поєднання різних видів діяльності в межах одного підприємства.* Аграрні підприємства, як правило, одночасно здійснюють декілька видів господарської діяльності, що забезпечує гнучкість виробництва та сприяє швидкій адаптації до змін ринкової кон'юнктури. Диверсифікація діяльності дозволяє знижувати виробничі ризики та підвищувати економічну стійкість суб'єктів господарювання;
- ✦ *комплексне використання ресурсного потенціалу.* В процесі функціонування аграрних підприємств використовуються природні, трудові, матеріально-технічні та фінансові ресурси, ефективність поєднання яких визначає результативність господарської діяльності та рівень економічної ефективності виробництва;
- ✦ *сезонний характер виробничого процесу.* Сільськогосподарське виробництво харак-

теризується нерівномірністю використання трудових ресурсів, технічних засобів та виробничих потужностей протягом року. Сезонність виробництва зумовлює нерівномірність надходження доходів, ускладнює доступ до фінансово-кредитних ресурсів та потребує формування резервів насіння, кормів і матеріально-технічних ресурсів;

- ✦ *залежність від природно-кліматичних умов.* Ефективність аграрного виробництва значною мірою залежить від погодних умов, родючості ґрунтів, рівня вологозабезпечення та інших природних факторів, що підвищує ризиковість господарської діяльності та зумовлює необхідність впровадження сучасних систем управління ризиками, страхування й адаптивних технологій виробництва;
- ✦ *недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури на сільських територіях.* Обмежений доступ до якісних освітніх, медичних, транспортних і комунальних послуг негативно впливає на забезпечення аграрних підприємств трудовими ресурсами та знижує рівень соціальної привабливості сільської місцевості, що, водночас, стимулює розвиток коопераційних зв'язків між суб'єктами аграрного бізнесу в сферах виробництва, переробки, зберігання та реалізації продукції;
- ✦ *низький рівень техніко-технологічного забезпечення.* Значна частина матеріально-технічної бази аграрних підприємств характеризується високим ступенем фізичного та морального зносу. Недостатні темпи оновлення основних засобів стримують впровадження сучасних технологій, знижують продуктивність праці та обмежують можливості підвищення конкурентоспроможності продукції;
- ✦ *соціальна та стратегічна значущість галузі.* Сільське господарство виконує не лише економічну, а й важливу соціальну функцію, забезпечуючи продовольчу безпеку держави, зайнятість населення та розвиток сільських територій. За сучасних реалій аграрний сектор залишається одним із ключових чинників економічної стабільності та формування експортного потенціалу України.

Отже, специфіка сільськогосподарського виробництва визначає не лише особливості функціонування аграрних підприємств, а й формує загальні умови розвитку агропродовольчої сфери, рівень її ефективності та конкурентоспроможності. Взаємозв'язок виробничих, ресурсних,

технологічних, логістичних і соціально-економічних процесів формує необхідність комплексного підходу до дослідження аграрного сектора, який виходить за межі безпосередньо сільськогосподарського виробництва та охоплює всі етапи руху продукції, від виробництва сировини та доведення готової продукції до кінцевого споживача. У такому ключі особливого значення набуває дослідження сутності агропродовольчої сфери як цілісної соціально-економічної системи, функціонування якої забезпечує взаємодію галузей, пов'язаних із виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням і реалізацією продовольчої продукції.

У науковій літературі агропродовольчу сферу розглядають як складну багаторівневу соціально-економічну систему, що охоплює сукупність взаємопов'язаних галузей і видів економічної діяльності, пов'язаних із виробництвом сільськогосподарської сировини, її переробкою, зберіганням, транспортуванням, реалізацією та споживанням продовольчої продукції. Агропродовольча сфера поєднує підприємства сільського господарства, харчової та переробної промисловості, логістичної інфраструктури, торгівлі, а також суб'єктів фінансового, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва.

Важливою характеристикою агропродовольчої сфери є її багатфункціональність, оскільки вона виконує економічні, соціальні та стратегічні функції. *Економічна функція* полягає у створенні валового внутрішнього продукту, формуванні доходів населення та забезпеченні валютних надходжень від експорту. *Соціальна функція* проявляється в забезпеченні зайнятості населення, підтриманні розвитку сільських територій та підвищенні рівня життя населення. *Стратегічна функція* пов'язана із забезпеченням продовольчої безпеки держави та зміцненням економічної незалежності країни.

У сучасних умовах розвитку економіки агропродовольча сфера функціонує під впливом процесів глобалізації, посилення міжнародної конкуренції, інноваційно-технологічних змін і трансформації споживчих потреб, що зумовлює необхідність підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції, впровадження сучасних технологій виробництва та переробки, розвитку інтеграційних зв'язків та забезпечення відповідності продукції міжнародним стандартам якості та безпечності. За таких умов конкурентоспроможність стає одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку підприємств, галузей і національної економіки загалом, оскільки саме вона визначає здатність суб'єктів господарювання ефективно

функціонувати в конкурентному середовищі, адаптуватися до змін ринку та формувати стійкі конкурентні переваги.

В умовах глобалізації економічних процесів, посилення міжнародної конкуренції та динамічних змін ринкового середовища проблема формування та підтримання конкурентоспроможності набуває особливої актуальності. Для України значення цієї категорії суттєво зросло з початку ринкових трансформацій 1990-х років, коли активізувалися процеси інтеграції держави у світовий економічний простір та переходу до функціонування економіки на засадах ринкової конкуренції [5–7]. У сучасній аграрній економічній науці конкурентоспроможність розглядається як складна багатокомпонентна категорія, що характеризує здатність суб'єкта господарювання, галузі або економічної системи ефективно функціонувати в умовах конкурентного середовища, адаптуватися до змін зовнішніх умов і забезпечувати стійкі конкурентні переваги [8–10].

В агропродовольчій сфері питання конкурентоспроможності набуває особливого значення, оскільки ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від здатності аграрних підприємств функціонувати в умовах нестабільного ринкового середовища та глобальних соціально-економічних, політичних і екологічних викликів [9; 10].

Конкуренція є рушійною силою економічного розвитку, стимулюючи суб'єктів господарювання до вдосконалення виробничих процесів, упровадження інновацій, підвищення якості продукції та оптимізації витрат. Тому конкурентоспроможність агропромислового сектора слід розглядати як комплексну економічну категорію, що характеризує здатність галузі ефективно функціонувати й утримувати конкурентні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Зокрема, О. В. Копистко зазначає, що конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва визначається його здатністю конкурувати на внутрішньому та світовому ринках і характеризується рівнем присутності вітчизняної продукції у структурі споживання та експорту [11].

Як вважає Н. І. Патики, конкурентоспроможність сільського господарства визначається його здатністю забезпечувати виробництво та пропозицію на ринку конкурентоспроможної продукції. При цьому, на її думку, рівень конкурентоспроможності галузі формується, з одного боку, конкурентними позиціями сільськогосподарських підприємств, а з іншого – рівнем конкурентоспроможності виробленої ними продукції [12].

Під час визначення сутності категорії конкурентоспроможності доцільно враховувати як класичні теоретичні підходи до трактування цієї економічної категорії, так і специфічні особливості функціонування сільського господарства. У такому контексті особливого значення набуває дослідження конкурентоспроможності саме сільськогосподарських підприємств, оскільки вони є первинною та визначальною ланкою агропродовольчої сфери, у межах якої формуються конкурентні переваги продукції, забезпечується ефективність використання ресурсного потенціалу та створюються передумови для розвитку галузі загалом. Власне, рівень ефективності функціонування аграрних підприємств визначає можливості виробництва конкурентоспроможної продукції, її якість, собівартість, інноваційність і здатність відповідати вимогам внутрішнього та зовнішнього ринків. З огляду на це, погоджуємося із визначенням, запропонованим М. Й. Маліком та О. А. Нужиою, відповідно до якого конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств розглядається як здатність суб'єктів господарювання аграрної сфери адаптуватися до змін умов господарювання, ефективно використовувати наявні конкурентні переваги та забезпечувати успішне функціонування в конкурентному середовищі ринку сільськогосподарської продукції та послуг. Важливими складовими такої конкурентоспроможності є раціональне використання земельних ресурсів, орієнтація на потреби споживачів, аналіз ринкової кон'юнктури та здатність гнучко реагувати на її зміни [13].

У загальному розумінні конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства можна визначити як його порівняльну перевагу відносно інших суб'єктів господарювання галузі як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Водночас у сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід до оцінювання конкурентоспроможності сільського господарства та аграрних підприємств, що зумовлено складністю й багатофакторністю цієї категорії. При цьому західні науковці переважно акцентують увагу на кількісних підходах до оцінки конкурентоспроможності, спираючись на систему економічних, фінансових і ринкових показників. Л. В. Прокопець трактує конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства як здатність ефективно функціонувати в конкурентному середовищі, виробляти продукцію, що успішно конкурує з аналогами, та формувати конкурентні переваги на основі високої якості продукції та результативного використання ресурсів [14].

На думку Ю. В. Сусіденка, важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств є ефективне використання ресурсного

потенціалу, залучення кваліфікованого персоналу, впровадження сучасних методів менеджменту, інноваційних технологій, а також фінансових і інформаційних інструментів управління [15]. Сукупність зазначених елементів формує конкурентний потенціал підприємства, який визначає його здатність адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечувати довгострокові конкурентні переваги.

Поряд із конкурентоспроможністю підприємств важливого значення набуває конкурентоспроможність безпосередньо аграрної продукції, оскільки саме вона є ключовим об'єктом конкурентної боротьби на агропродовольчому ринку. Рівень конкурентоспроможності продукції визначає можливості підприємства утримувати ринкові позиції, забезпечувати стабільний попит і формувати стійкі переваги у внутрішньому і зовнішньому конкурентному середовищі. Так, І. В. Бурачек та О. О. Біленчук зазначають, що конкурентоспроможність аграрної продукції являє собою сукупність її властивостей, які відображають ступінь задоволення потреб споживачів порівняно з аналогічною продукцією, представленою на ринку. На думку авторів, конкурентоспроможна продукція повинна мати вагомі переваги над продукцією інших виробників, що дозволяє їй витримувати високий рівень конкуренції на ринку [16]. Н. М. Попадинець трактує конкурентоспроможність продукції аграрного сектора як такий рівень її економічних, технічних та експлуатаційних параметрів, за якого продукція здатна конкурувати з товарами-аналогами як вітчизняного, так і іноземного походження [17]. При цьому конкурентні позиції продукції на ринку визначаються ступенем відповідності її технічних, якісних і безпекових характеристик сучасним вимогам споживачів і міжнародним, зокрема європейським, стандартам.

Отже, конкурентоспроможність агропродовольчої продукції доцільно розглядати як комплексну характеристику, що відображає здатність продукції відповідати вимогам споживачів за показниками якості, ціни, безпечності, екологічності та іншими споживчими властивостями, забезпечуючи її ефективне просування, стійкий попит і реалізацію на внутрішньому та зовнішньому ринках (рис. 1).

Таким чином, ключовими умовами, які визначають рівень конкурентоспроможності агропродовольчої продукції, є: *позиціонування продукції на світовому ринку*, що характеризується часткою експорту в загальному обсязі виробництва та динамікою її змін; *позиціонування на внутрішньому ринку*, що проявляється через співвідношення вітчизняної та імпоротної продукції й тенденції зміни

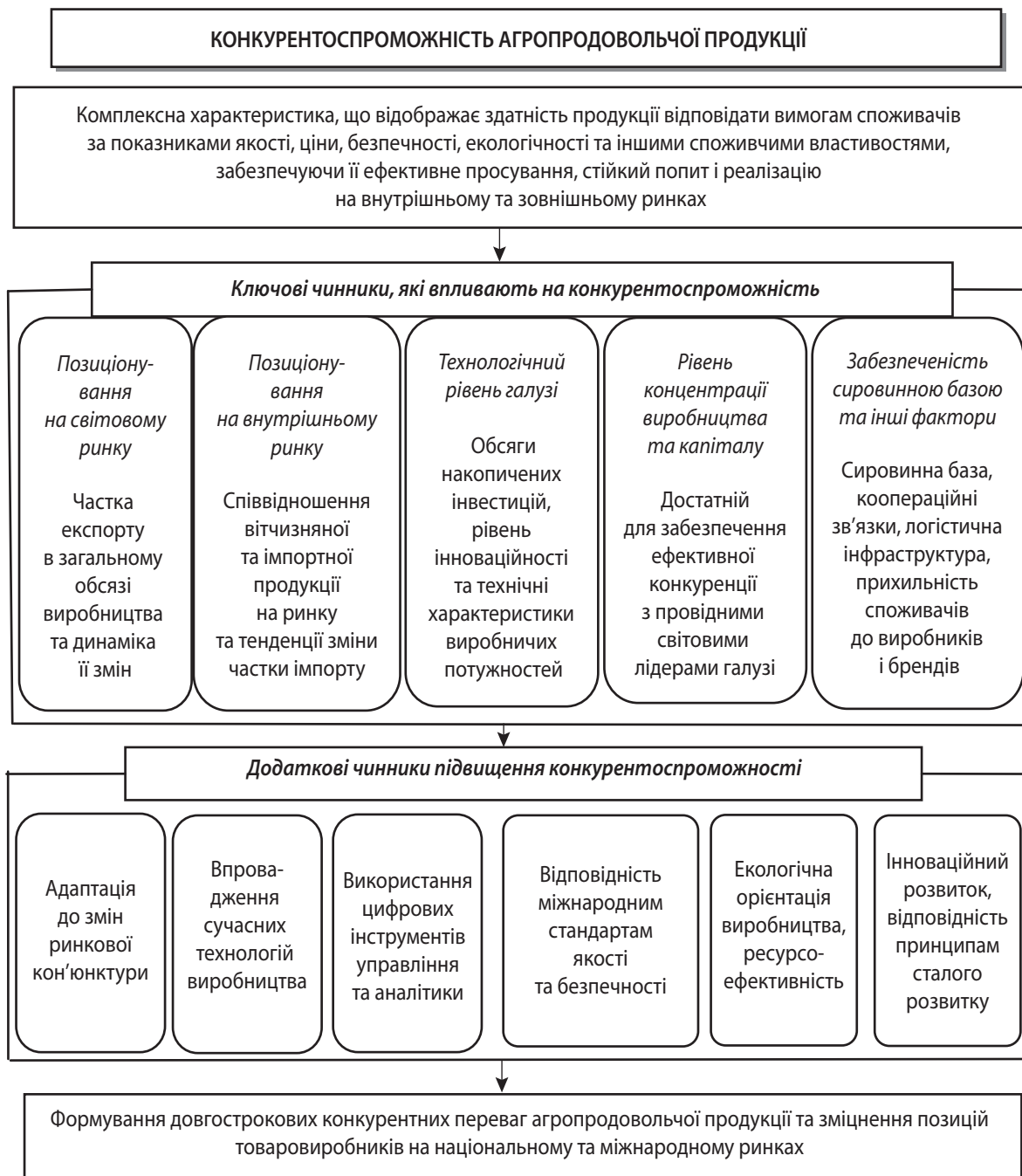

Рис. 1. Чинники впливу на формування конкурентоспроможності агропродовольчої продукції

Джерело: авторська розробка.

частки імпорту; *технологічний рівень галузі*, який визначається обсягами накопичених інвестицій, рівнем інноваційності та технічними характеристиками виробничих потужностей; *рівень концентрації виробництва і капіталу*, достатній для забезпечення ефективної конкуренції з провідними світовими компаніями; *забезпеченість сировинною базою, розвиток коопераційних зв'язків, логістичної інфраструктури та історично сформована прихильність споживачів до певних виробників і брендів*.

Крім того, важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції є здатність підприємств оперативно адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, впроваджувати сучасні технології виробництва, цифрові інструменти управління та міжнародні стандарти якості й безпечності харчової продукції, а в умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції особливого значення набувають екологічна орієнтація виробництва, ресурсоефективність, інноваційний розвиток і відповідність прин-

ципам сталого розвитку. Тому сукупність зазначених факторів формує довгострокові конкурентні переваги агропродовольчої продукції та сприяє зміцненню позицій товаровиробників як на національному, так і на міжнародному ринках.

Враховуючи специфіку функціонування сільського господарства та особливості аграрного виробництва, конкурентоспроможність агропродовольчої продукції характеризується низкою специфічних рис, які відрізняють її від продукції інших галузей економіки, оскільки такі особливості зумовлені природно-біологічним характером виробництва, соціально-економічною значущістю продовольства, а також специфікою функціонування агропродовольчого ринку. Основними специфічними особливостями конкурентоспроможності агропродовольчої продукції є залежність результатів виробництва від природно-кліматичних умов, сезонний характер виробництва, висока чутливість продукції до умов зберігання та транспортування, а також підвищені вимоги до якості та безпечності харчових продуктів (рис. 2).

Значний вплив на формування конкурентних переваг має також рівень державного регулювання та підтримки аграрного бізнесу, оскільки ефективність функціонування товаровиробників значною мірою визначається умовами аграрної політики, розвитком інфраструктури, системою фінансової підтримки та механізмами регулювання внутрішнього і зовнішнього ринків. Водночас конкурентоспроможність агропродовольчої продукції формується в межах усього ланцюга створення вартості, від виробництва сировини до переробки, логістики та реалізації готової продукції. Нині важливого значення набувають розвиток коопераційних зв'язків, інтеграційних процесів, цифровізація аграрного виробництва, впровадження інноваційних технологій та відповідність міжнародним стандартам якості й безпечності продукції. Таким чином, сукупність зазначених особливостей визначає необхідність комплексного підходу до забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

ВИСНОВКИ

Конкурентоспроможність продукції агропродовольчої сфери формується під впливом складної сукупності взаємопов'язаних виробничих, економічних, технологічних, інституційних, логістичних і соціальних чинників. Визначальними передумовами її забезпечення ми вважаємо специфічні особливості аграрного виробництва, які відрізняють агропродовольчу сферу від інших секторів економіки та потребують застосування комплексного підходу до формування конкурентних переваг.

Загалом, агропродовольчу сферу доцільно розглядати як інтегровану систему, у межах якої конкурентоспроможність продукції формується не лише безпосередньо на етапі виробництва сільськогосподарської сировини, а й протягом усього ланцюга створення доданої вартості: від забезпечення ресурсами до переробки, логістики, маркетингу та реалізації готової продукції. Саме ефективність взаємодії всіх складових цього ланцюга визначає здатність продукції відповідати сучасним вимогам ринку та забезпечувати стійкі конкурентні позиції товаровиробників.

Систематизація наявних підходів дала змогу визначити основні чинники формування конкурентоспроможності агропродовольчої продукції та їх взаємозалежність. Поряд із традиційними факторами, такими як якість продукції, собівартість виробництва, ефективність використання ресурсів і рівень організації виробництва, дедалі більшого значення набувають цифровізація аграрного сектора, інноваційний розвиток, екологізація виробництва, розвиток кооперації, інтеграційних процесів та відповідність міжнародним стандартам якості й безпечності продукції.

Таким чином, забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції повинно базуватися на системному поєднанні виробничих, інноваційних, організаційних і ринкових механізмів управління, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, формування довгострокових конкурентних переваг і зміцнення позицій українських товаровиробників на внутрішньому та світовому продовольчих ринках. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Поленкова М. В. Специфіка функціонування підприємств аграрного сектору у контексті соціально-економічного розвитку України. *Центральноукраїнський науковий вісник. Серія «Економічні науки»*. 2020. Вип. 5. С. 238–245.
DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).238-245](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).238-245)
2. Борецько В. Функціонування аграрного комплексу України після її вступу до Світової організації торгівлі. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 10–14.
DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2015-02-10-14>
3. Гвоздей Н. Ефективність використання земельних ресурсів аграрного сектора економіки в умовах фінансової нестабільності. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 1. С. 172–180.
DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.172>

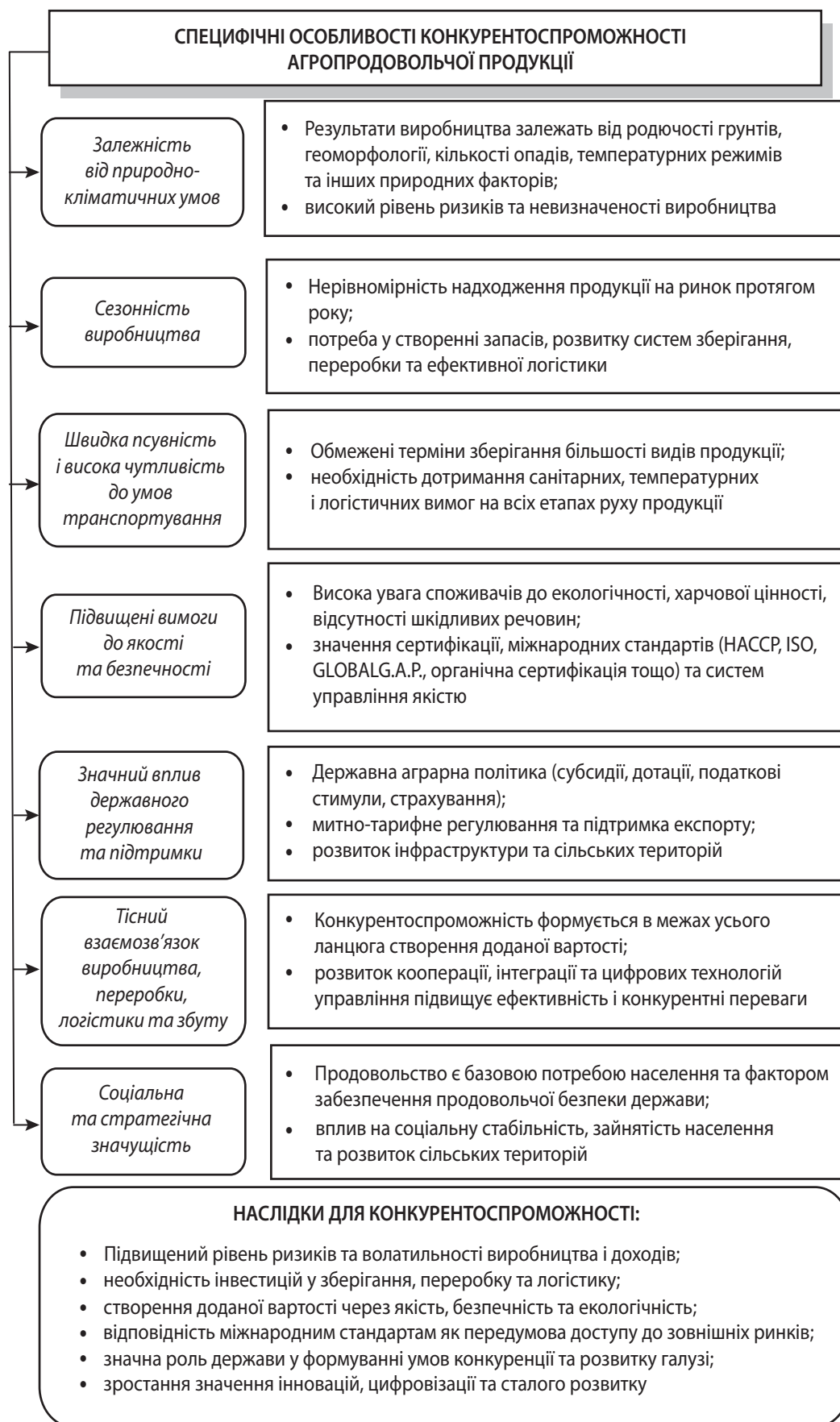

Рис. 2. Специфічні особливості формування конкурентоспроможності агропродовольчої продукції

Джерело: авторська розробка.

4. Кишакевич Б. Ю., Котик Я. І. Особливості оцінювання економічної ефективності функціонування аграрного сектору. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13955882>
5. Бочарова Ю. Г., Бадіца А. В. Контент-аналіз поняття «конкурентоспроможність підприємства». *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-73>
6. Панасенко Д. А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 727. С. 270–275. URL: <https://ena.lpnu.ua/server/api/core/bitstreams/4139cae2-f975-418a-ac3d-7f2fc7cf-b2a0/content>
7. Войтецький В. В. Визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства». *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 33. С. 12–19. URL: <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/issue/view/35/92>
8. Котельникова Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 101–108. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.101.108>
9. Банева І. О. Конкурентоспроможність аграрних підприємств на основі мобілізації внутрішніх ресурсів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6. № 1. С. 132–141. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-1-16>
10. Багорка М. О., Кузовенко В. В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств як основний складник їх адаптації до сучасних умов агробізнесу. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Серія «Економічні науки»*. 2024. Вип. 3. С. 106–113. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/75-14>
11. Копистко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 61–63.
12. Патица Н. І. Конкурентоспроможність сільського господарства України та чинники її забезпечення. *Сталий розвиток економіки*. 2018. Вип. 4. С. 11–20. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/78>
13. Малік М. Й., Нужна О. А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми. Київ: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.
14. Прокопець Л. В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Т. 21. Вип. 6. С. 99–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_22
15. Сусіденко Ю. В. Теоретичні основи та чинники конкурентоспроможності АПК України. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=798>
16. Бурачек І. В., Біленчук О. О. Конкурентоспроможність продукції підприємств: сутність, методи оцінки та зарубіжний досвід управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 288–293. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/60.pdf>
17. Попадинець Н. М. Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 96–99. URL: <https://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>

REFERENCES

- Bahorka M. O. & Kuzovenko V. V. (2024). Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpriemstv yak osnovnyi skladnyk yikh adaptatsii do suchasnykh umov ahro-biznesu [Competitiveness of agricultural enterprises as a main component of their adaptation to modern agribusiness conditions]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, 3, 106–113. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/75-14>
- Banueva I. O. (2021). Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpriemstv na osnovi mobilizatsii vnutrishnikh resursiv [Competitiveness of agricultural enterprises based on the mobilization of internal resources]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 1(6), 132–141. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-1-16>
- Bocharova Yu. H. & Baditsa A. V. (2024). Kontent-analiz poniattia «konkurentospromozhnist pidpriemstva» [Content analysis of the concept of "enterprise competitiveness"]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-73>
- Boreiko V. (2015). Funktsionuvannia ahrarnoho kompleksu Ukrainy pislia yii vstupu do Svitovoi orhanyzatsii torhivli [Functioning of the agrarian complex of Ukraine after its accession to the World Trade Organization]. *Ekonomicnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 2, 10–14. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2015-02-10-14>
- Burachek I. V. & Bilenchuk O. O. (2016). Konkurentospromozhnist produktii pidpriemstv: sutnist, metody otsinky ta zarubizhnyi dosvid upravlinnia [Competitiveness of enterprise products: essence, assessment methods and foreign management experience]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 14, 288–293. <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/60.pdf>
- Hvozdiei N. (2022). Efektyvnist vykorystannia zemelnykh resursiv ahrarnoho sektora ekonomiky v umovakh finansovoi nestabilnosti [Efficiency of using land resources of the agricultural sector of the economy in conditions of financial instability]. *Ekonomicnyi analiz*, 1(32), 172–180. <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.172>
- Kopystko O. V. (2010). Teoretychni osnovy konkurentospromozhnosti silskohospodarskoi produktii [The-

- oretical foundations of agricultural product competitiveness]. *Ekonomika APK*, 1, 61–63.
- Kotelnykova Yu. M. (2022). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv v umovakh tsyfrovizatsii [Improving the competitiveness of enterprises in the conditions of digitalization]. *Innovation and Sustainability*, 4, 101–108. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.101.108>
- Kyshakevych B. Yu. & Kotyk Ya. I. (2024). Osoblyvosti otsiniuvannia ekonomichnoi efektyvnosti funktsionuvannia ahrarynoho sektoru [Features of assessing the economic efficiency of the functioning of the agricultural sector]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, 11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13955882>
- Malik M. Y. & Nuzhna O. A. (2007). *Konkurentospromozhnist ahrarynykh pidpriemstv: metodolohiia i mekhanizmy* [Competitiveness of agricultural enterprises: methodology and mechanisms]. Kyiv: Instytut ahrarynoi ekonomiky.
- Panasenko D. A. (2012). Konkurentospromozhnist pidpriemstva: sutnisna ta funktsionalna kharakterystyka [Enterprise competitiveness: essential and functional characteristics]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 727, 270–275. <https://ena.lpnu.ua/server/api/core/bitstreams/4139cae2-f975-418a-ac3d-7f2fc7cf-b2a0/content>
- Patyka N. I. (2018). Konkurentospromozhnist silskoho hospodarstva Ukrainy ta chynnyky yii zabezpechennia [Competitiveness of agriculture of Ukraine and factors of its provision]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 4, 11–20. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/78>
- Polenkova M. V. (2020). Spetsyfika funktsionuvannia pidpriemstv ahrarynoho sektoru u konteksti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Specifics of the functioning of agricultural sector enterprises in the context of the socio-economic development of Ukraine]. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Seriia «Ekonomichni nauky»*, 5, 238–245. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).238-245](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).238-245)
- Popadynets N. M. (2015). Konkurentospromozhnist produktii ahrarynoho sektoru na vnutrishnomu ta zovnishnomu rynkakh [Competitiveness of agricultural sector products in domestic and foreign markets]. *Molodyi vchenyi*, 2, 96–99. <https://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>
- Prokopets L. V. (2016). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Increasing the competitiveness of agricultural enterprises]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriia «Ekonomika»*, 6(21), 99–102. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_22
- Susidenko Yu. V. (2011). Teoretychni osnovy ta chynnyky konkurentospromozhnosti APK Ukrainy [Theoretical foundations and factors of competitiveness of the APC of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=798>
- Voitetskyi V. V. (2015). Vyznachennia poniattia «konkurentospromozhnist pidpriemstva» [Definition of the concept of "enterprise competitiveness"]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky»*, 33, 12–19. <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/issue/view/35/92>
- Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувались.
- Стаття надійшла до редакції / Received: 02.06.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 15.06.2026
Оприлюднено / Published: 30.07.2026